

КЛЕВАНЬ, ЯКОЇ МИ НЕ БАЧИЛИ

В Клевані Рівненського району збереглися руїни замку 1475 року та костел Благовіщення з дзвіницею 1630 року. Є ще церква

му з прибережних мисів, який називають Городище, в другій половині 15 ст. князь Федір Чарторийський, луцький староста, відновив за-

Австрії, замок довго стояв пустою, аж поки князь Костянтин Чарторийський, який вирішив створити в Клевані польську гімназію,

роду перейшов в католицизм. Зміна віросповідання вимагала матеріального свідчення, чим і стало будівництво костелу в Клевані,

че, майстра болонської школи XVII ст.

Трохи південніше костела стоїть двоярусна дзвіниця з невеликим декоративним ліхтариком на вершині шатра.

У самому центрі Клевані, поблизу давнього городища, зберігся ще один пам'ятник культової архітектури – уніатська церква Різдва 1777 р. (вул. Госпітальна). Це храм, збудований з цегли, з класицистичним фасадом, який оформлений глухим пілястровим портиком тосканського ордеру. В цілому об'ємне планування церкви характерне для народної архітектури: хрестовий план, одноглаве завершення над середхрест'ям. Поруч – скромна непримітна дзвіниця на два яруси (1844).

Як і в усіх містах та містечках Галичини, у Клевані проживала чимала єврейська громада. Настільки чимала, що у польському путівнику по Волині за 1929 р. Клевань так і називають – «жидівське містечко з населенням в 1300 чоловік». Не знаємо, чи збереглась до наших днів зображена на фото ліворуч барокова синагога.

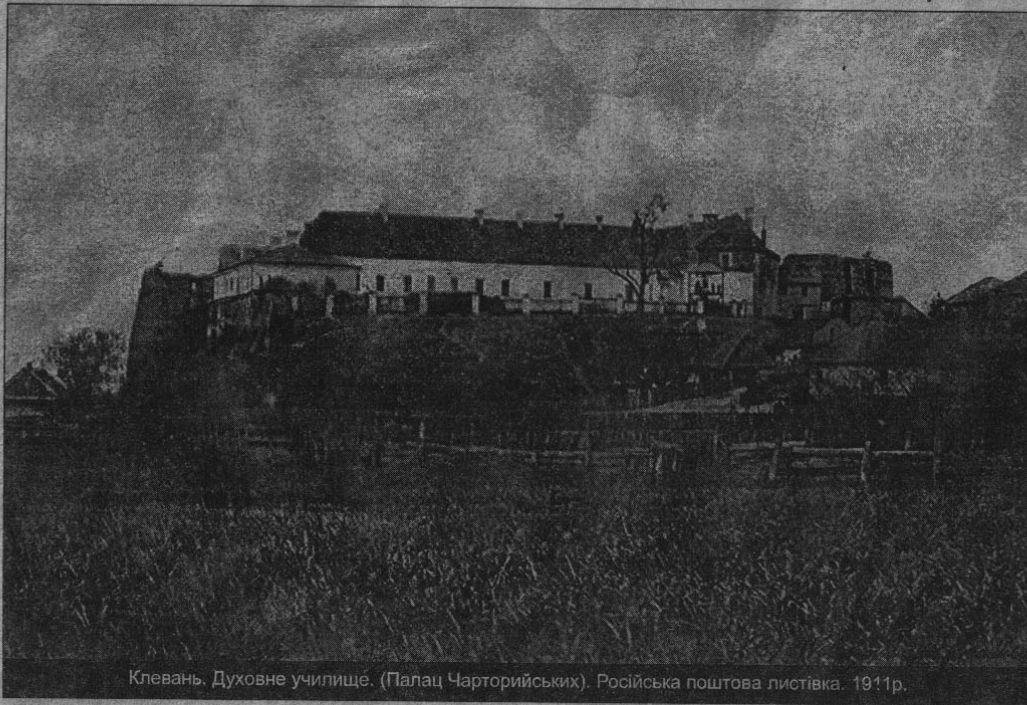
Під час Другої світової Клевань була штаб-квартирою польської Самооборони. Німці цього, безперечно, не простили: коли у 1942 р. Клевань була окупована фашистами, тут було по-звірчому вбито всіх польських самооборонців.

польської крові. На додаток, перебите поселення ще й спалили. Такі були часи...

Це були квіточки історії, а зараз – ягідки сьогодення. У замку довгий час був державний заклад (який саме – є різні дані. Начебто це був, гм, санаторій для гм, алкоголіків). Та із здобуттям незалежності України він чомусь став непотрібним – і фортечний комплекс з імпазантним масивним відуком біля входу швидко прийшов у стан руїни. Відчутти давнину цих стін сьогодні надто важко: всередині приміщення замку обкладені хахлевими салатовими плитками або вибілені тами казенними, що аж зводять шепелу, синіми, зеленими та білими кольорами. Дах теж зберігся частково: чи то він горів, чи то спритні місцеві жителі-альпіністи розбирають його для своїх потреб – результат один. Замку виразно погано – та це мало кого цікавить.

Місцеві жителі – при взаємному бажанні сторін – можуть провести туристів більш автентичними підземеллями замку. Що там цікавого є – не знаємо, бо самі туди не спустились. Вистачило прогулянки кімнатами колишньої фортеці.

Пам'ятки сакральної архітектури перебувають у значно кращому стані. Навіть за костел вже взяли – можливо, за кілька років і доведуть до ладу. Що

Клевань. Духовне училище. (Палац Чарторийських). Російська поштова листівка. 1911р.

Різдва 1777 року.

Хоча, здається, всі ці архітектурні принади не в змозі створити масштабний привил туристичних інвестицій у містечко, яке для багатьох навіть втаємничених в українське краєзнавство є всього лише ще одним насе-

мок, оточений його глибоким ровом, який наповнювався водою Стубли, і міцними кам'яними стінами. Тоді ж по кутам було зведено дві муровані вежі, п'ятикутні в плані. Обидві вежі відносно непогано збереглися, особливо східна. Їх цегляні стіни

не перебудував замок в 1817 р. Східна стіна була розібрана, а на її місці з'явилися два флігелі, де і розмістилося училище. Цей навчальний заклад російська влада закрила у 1831 р. В 1834 р. сюди з Луцька було переведено гімназію, та

спочатку дерев'яного, в 1590 році, а потім на тому ж місці – кам'яного. Закінчено будівництво було в 1610 р., та посвячено храм лише

ним пунктом по дорозі до Радзівілівської пишноти Олики, вічної суперниці Клеваня.

Розберемося з історією поселення.

Колись містечко, а зараз смт. на річці Стублі (якийсь час саме по цій річці проходив польський кордон), Клевань, як стверджують історики, існувала вже в XII ст., під назвою Коливань. В письмових джерелах вона вперше згадана під 1458

в деяких місцях досягати небачуваної товщини – 3,8 м! Третя башта, що не збереглася до наших днів, була дерев'яною. Закінчилася побудова замку в 1561 році.

З опису Клеваньського замку від 1609 р. взаємно, що головну оборонну функцію виконував західний кам'яний бастион з влаштованим всередині уступом. Східна башта була меншою. За висотою і використовувалася для зберігання пороху

вже через 2 роки вона переходить до Рівного. Замок знову був пустим, розваливався без належного нагляду. На межі XIX та XX століть поміщення родового гнізда Чарторійських передали духовому училищу. Що було далі – революції, зміни влади, світогляду і таке інше.

У 1860р. Чарторійські продали свої тутешні маєтки російському царю Олександру II. У палаці магнатів розташувався уряд волинсь-

Клеваньська синагога. Довоєнний знімок.

роком як власність князя М.Чарторійського. Так само, як Олику прославили і розбудували Радзівілли, так і Клевань, непорушно пов'язана в історії з магнатами Чарторійськими.

Самою природою підказане місце – високі правобережні пагорби Стублі – було дуже зручним для укріплення, як би на це не реагували оличчани. На одно-

та гвинтівка. Через глибокий рів був перекинтий чотириарковий міст на міцних опорах. Цікаво, що міст прикрашали фрески, залишки яких ще було видно на початку XX ст.

У 1632 р. замок віддали єзуїтам, які влаштували тут свою колегію. (І знову – суперництво з Оликою!) Після їх вигнання в 1773 р., коли місцевість відійшла до

ких апаназов (?). У 1915р. під час воєнних дій палац було зруйновано, не вціліли ані дах, ані вікна.

На вул. Міцкевича, недалеко від крутого плато, знаходиться ранньобароковий Благовіщенський костел, який непогано видно з траси. Засновник храму Єжи Чарторійський, отримавши освіту у віленських єзуїтів, перший з цього княжого

Клевань. Вулиця Шосейна. Російська поштова листівка.

в 1637 р. Ще у першій третині XXст. храм прикрашав чималих розмірів вітварний образ пензля Карла Доль-

А в 1943р. прийшла УПА – і перебила тих, хто до Самооборони, може, й не належав, але належав до

буде з замком далі – невідомо.

За інформацією порталу mycastles.narod.ru.

Клевань. Санаторій лікаря Балінського. Фото 1930р.